

Barne-, likestillings- og
inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENTET	
Arkivkode:	410.0
Dato:	17.11.10
Saksnr:	201003502-56

Høringsuttalelse - forslag til revidert forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (rettighetsforskriften)

Fylkesmannen i Nordland viser til departementets høringsbrev datert 17.08.2010 i anledning ovennevnte.

Fylkesmannen forutsetter at det til den nye forskriften vil følge merknader til den enkelte bestemmelse, slik det gjør i dag. Vår uttalelse knytter seg i første rekke til hva som bør fremgå av merknadene til den nye forskriften. Etter vår vurdering er departementets forslag mest radikalt når det gjelder adgangen til å benytte tvang overfor omsorgsplasserte uten krav til dokumentasjon og vedtak.

Definisjon av tvang, inngrep og enkeltvedtak etter forskriften

Fylkesmannen savner en nærmere utredning om hva som er å anse som "tvang" i rettighetsforskriftens forstand. I merknaden til gjeldende forskrift § 25 fremgår at dette er handlinger "mot beboerens vilje", som for eksempel kroppsvisitasjon, ransaking og åpning av post uten beboerens samtykke. Her står institusjonene og tilsynsmyndigheten ofte overfor vanskelige sondringer og det er svært lite å hente fra andre rettskilder på dette punkt. Vår erfaring tilsier at beboerne ofte gir sitt samtykke til for eksempel kroppsvisitasjon. Er det da tvang i rettighetsforskriftens forstand? Dette bør klargjøres.

De samme vanskelige vurderingene står vi overfor når det gjelder definisjonen av *enkelvedtak* og hva departementet anser som et *inngrep* i beboernes rettigheter etter forskriftens bestemmelser. Dette bør problematiseres nærmere.

Omsorgsansvaret

Fylkesmannen i Nordland har gjennom sin tilsynsvirksomhet erfart at det er stor usikkerhet blant ansatte på barneverninstitusjonene i hva som ligger i det såkalte omsorgsansvaret. Gjeldende forskrift med merknader utdyper dette tema i liten grad. En nærmere utredning på dette punkt vil kunne bidra til at institusjonsansatte kan styrkes på sine egne konkrete vurderinger av hva som er å anse som et inngrep som krever hjemmel i lov og hva som ligger i det ulovfestede omsorgsansvaret.

Fylkesmannen stiller således spørsmål ved departementets uttalelse på side 3, tredje avsnitt om at "er ikke tvangen regulert i lov eller forskrift er det ikke adgang til å benytte seg av

slik tvang . Vi er usikre på om departementet mener at forskriften er uttømmende eller om det i dette også ligger at tvang og maktbruk under omsorgsansvaret er et eget hjemmelsgrunnlag.

Grensedragningen mot vernet av den personlige integritet

Under pkt. 3.2.1 første avsnitt fremgår at "inngrep" i den personlige integritet krever hjemmel i lov. Også på dette punkt bør det etter vårt syn nyanseres i forhold til omsorgsansvaret.

Fylkesmannen er noe usikker når det gjelder departementets fortolkninger under pkt. 3.2.4 med hensyn til hva som er tillatt å ha av plakater på rommet. Etter vårt syn er det ikke avgjørende om innholdet er lovlig eller ikke. Vi mener at institusjonene må se hen til omsorgsansvaret og at de ut i fra en konkret vurdering kan foreta begrensninger på samme måte som andre gode omsorgspersoner. Her må institusjonen se hen til hva som anses som akseptabelt å nekte ut fra god foreldreomsorg. De samme vurderingene bør ligge til grunn hva angår spørsmål om valg av klær og lignende.

Eksemplet som trekkes frem på side 10, tredje avsnitt om trakassering bør det etter vår vurdering understrekes at institusjonen har en *plikt* til å gripe inn i slike situasjoner. Slik det er formulert nå fremstår det som for defensivt – se formuleringen " ...*må også ut fra sitt omsorgsansvar og hensynet til trygghet og trivsel kunne bestemme at ...*" Den samme innsigelsen har vi for øvrig til det som fremgår under sjette avsnitt side 16 og andre avsnitt på side 20.

Under pkt 3.4.1 side 14, første avsnitt foreslår departementet å innta i forskriftsteksten at institusjonen skal kunne legge inn begrensninger i adgangen til å forlate institusjonen ut fra omsorgsansvaret. Det bør da også fremgå at begrensninger i bevegelsesfriheten ikke kan gjennomføres i straffe- eller opplæringsøyemed.

Under pkt. 3.4.2 side 15, fjerde avsnitt presiseres viktigheten av at institusjonene fortløpende evaluerer begrensninger i bevegelsesfriheten. Fylkesmannen er fullt ut enig i det og vil foreslå at det tas inn en *generell* bestemmelse om at institusjonene har en plikt til å foreta en fortløpende evaluering av alle tiltakene/begrensningene rundt den enkelte beboer. Se også siste avsnitt på side 22 i høringsnotatet der departementet foreslår at det skal forskriftsfestes at tvang også skal evalueres fortløpende knyttet til begrensninger i retten til å bruke elektroniske kommunikasjonsmidler.

Under pkt. 3.7 side 20, andre avsnitt bør det av merknadene fremgå at beboeren har en plikt til å sørge for sletting så langt det lar seg gjøre, dersom beboeren har lagt ut bilder på nettet av andre uten samtykke. Videre under samme punkt, på side 21, fjerde avsnitt savner vi en ~~mer~~ *mer* definisjon av hva som er "helt kortvarig periode".

3.7 Bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler – og andre inngrep overfor omsorgsplasserte (de to siste avsnittene, s 21-22)

Vi har gjennom vår tilsynsvirksomhet sett flere eksempler på at barn som er under omsorg og har vært plassert i fosterhjem utvikler så vidt store adferdsmessige problemer at fosterhjemmet ikke makter med dette, eller har behov for bistand i form av institusjonsplassering for en periode. Ideelt sett skulle barneverntjenesten fatte vedtak om plassering etter 4-26 eller fremme sak etter 4-24 i disse tilfellene. Dette er imidlertid ikke alltid realiteten. For å ivareta disse barna og stoppe en bekymringsfull utvikling iverksetter institusjonene periodevis lengre begrensninger i barnas bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og/eller bevegelsesfrihet. Når begrensningene er begrunnet i reelle

farer for vedlikehold og eskalering av problematferd, og institusjonen dokumenterer at utøvelse av omsorg og miljøterapeutisk arbeid ikke har vært tilstrekkelig til å stoppe utviklingen, finner fylkesmannen det vanskelig å framholde at institusjonen ikke har anledning til å opprettholde begrensningene. For å ivareta beboernes rettssikkerhet mener vi imidlertid at det er nødvendig med krav til dokumentasjon og opplysning om klagerett i disse situasjonene. Vi mener at rettighetsforskriften § 25 med muligheten til å få behandlet en klage etter reglene i tilsynsforskriften § 11 ikke er tilstrekkelig.

Klage etter § 25

Det bør fremgå i merknaden om institusjonene har en plikt til å sende over tvangsvedtakene til foresatte. Fylkesmannen er av den oppfatning at det i særlig tilfeller ikke bør være en slik plikt. Vår erfaring tilsier at beboere kan være redde for represalier fra sine foresatte dersom de blir kjent med at det har vært nødvendig å anvende tvang overfor beboeren. Mange av beboerne har et anstrengt forhold til sine foresatte. Tvangsprotokoller inneholder ofte opplysninger om høyst sensitive og personlige forhold. Det bør derfor etter vårt syn ikke være automatikk i at tvangsprotokoller oversendes foresatte. Det bør først skje etter en konkret vurdering i den enkelte sak. Rusmisbrukende og eller psykisk syke foreldre vil ofte ikke være i stand til å beskytte slike sensitive opplysninger om barnet.

Urinprøvekontroll

Fylkesmannen i Nordland er i utgangspunktet skeptisk til at det åpnes for urinprøvekontroll gjennom å inngå avtaler. Vi tror at dette lett kan føre til en mistenkeliggjøring av de som ikke ønsker å avlegge urinprøver. Uavhengig av om prøven avlegges frivillig - eller ikke - er det å avlegge urinprøve et svært inngripende tiltak og for mange oppleves dette tiltaket som nedverdiggende. Vår erfaring er at urinprøvekontroll ikke er noen god metode i rusbehandlingen av ungdom. Urinprøvekontroll kan lett utvikle seg til at dette blir et tiltak som institusjonen benytter seg av rutinemessig og mangler individuelle og konkrete vurderinger av behovet rundt det enkelte barn. Fylkesmannen har også sett at til tross for at urinprøvekontroll ikke har motivert for endring strekker tiltaket seg over unødvendig lang tid uten at det har effekt. Metoden kan etter dette bli tiltaket. Det må derfor stilles strenge krav til begrunnelsen.

Det fremgår av det nye forslaget i § 16 at også de med foreldreansvar skal samtykke til urinprøvekontroll, når beboeren er 15 år. Fylkesmannen vil anta at det i flere saker vil by på problemer å få innhentet et slikt samtykke, da mange av beboernes foresatte er perifere mor og far. Det vises her også til vår anførsel om klage. I omsorgssaker bør det etter vårt syn være barneverntjenesten som har samtykkekompetansen.

Med hilsen

Hill-Marta Solberg

Trond Gården
fung. avdelingsdirektør